

Valerija Ivanova

Bakalářská práce *Mentální cestování časem a evoluce jazyka*

Posudek školitele

1. Bakalářská práce VI se zabývá zajímavým, třebaže v takto obecné rovině obtížně uchopitelným tématem relativní chronologie vývoje klíčových kognitivních schopností, které vyvolaly či jen umožnily přerod předjazykového („zvířecího“) komunikačního systému v jazyk lidského typu. Otázka vzniku jazyka u lidského druhu patří k zásadním problémům evoluční lingvistiky: nejen jak, ale zejména proč vůbec se jazyk vyvinul u lidského druhu, a pokud lze soudit, pouze u lidského druhu. Proč nám biologicky nejbližší druhy jsou sice schopny si jazyk v jisté rudimentální podobě osvojit, ale jejich komunikace je nadále z lidského hlediska předjazyková? Vše, co samozřejmě přijímáme jako nezbytné vlastnosti jazyka dnes, muselo projít vývojem a prokázat se jako selektivně výhodné, nebo přinejmenším neutrální.

2. Autorka označuje za jeden z klíčových okamžiků vývoje jazyka tzv. mentální cestování časem, tedy schopnosti uvažovat mimo hic-et-nunc v epizodickém smyslu. Nelze než souhlasit se skutečností, že logická sekvence vývojových kroků vede od individuální schopnosti vyvolávat si vlastní vzpomínky a jejich rekombinací modelovat budoucí situace k schopnosti o těchto modelech efektivně komunikovat a sdílet je. Dále je zřejmé, že v ne-lidské komunikaci prvek odkazování k hic-et-nunc převažuje a je třeba tento stav předpokládat i pro jisté stadium vývoje lidského druhu, přičemž VI správně rozpoznává primární roli prostorové mentální mapy a mentální metaforu času jako prostoru. Aby se komunikace vymanila přítomnému kontextu, musí se tak či onak k němu odkazovat časově i prostorově. Zdá se také logické, že postupný rozvoj tohoto druhu komunikace klade vyšší nároky na paměť a na zapamatovatelnost a jednoznačnost symbolů a v neposlední řadě jejich počet: jinými slovy na efektivitu jazykové komunikace. Nutnost jednoznačného odkazování k nepřítomným entitám a jejich vztahům pak zřejmě vyžaduje i vznik sofistikovanějších sysémantik a tedy v pravém slova smyslu gramatiky a syntaxi, vlastností lidského jazyka, jež považujeme synchronně za definující. Uvedení těchto jevů v souvislost pomocí mentálního cestování v čase pak považuji za velmi inspirující a v diskusi o této problematice ojedinělé.

3. Jelikož je práce ze své podstaty interdisciplinární a předpokládá mezidruhovou komparaci, vyžaduje orientaci i mimo samotnou oblast lingvistiky na úrovni bakalářského studia a je třeba ocenit, že se VI solidně obeznámila i se základní literaturou souvisejících disciplín a nakolik mohu jako nebiolog posoudit, zachází s terminologií a tématem přesvědčivě, třebaže se občas nevyhne formulacím, které znějí poněkud naivně („Konkrétně jakým způsobem mohlo být MCC schopno „přinutit“ tyto zvířecí signály k čemukoliv?“) a prezentují evoluční proces příliš agentivně, zaměňující podmínky za činitele.

4. Některé závěry se nezdají být dostatečně zdůvodněné: autorka například soudí (str. 48.), že Suddendorfovo tvrzení, že právě mentální cestování časem si vynutilo zavedení časové dimenze do komunikace jako „příliš směle formulované“ – přitom ale čtenář nabude dojmu, že cosi podobného z celé její práce plyne. Osnova práce, tak jak je prezentována v úvodu, se nezdá být zcela naplněna (rekapitulace v pravém slova smyslu chybí). Zavést diskusi *nového!* sporného bodu do závěru práce postrádá smyslu (bylo by na místě s ním polemizovat v předchozích částech, pokud by byl relevantní). Jiná tvrzení znějí přesvědčivě, ale přeci jen by čtenář očekával jejich rozvedení a exemplifikaci, jako např. “Kromě toho, symboly měly potenciál vynaložit selektivní tlak na syntax, zatímco opačný postup vypadá méně věrohodně.”

5. Sloh práce je velmi čtivý a mnohdy elegantní, v některých pasážích snad ale až příliš beletristický, na druhou stranu v řadě případů odporující spisovné češtině („nevymezuju“) a místy zas poněkud hovorový: jednoduše nevyvážený. VI byla také nucena zavést některé české ekvivalenty anglickým termínům, což, jak sama uvádí, nebylo snadné a dost možná by i v práci tohoto typu bylo možno tolerovat terminologii anglickou. Poněkud nedbalé, ba místy prostě neuspokojivé, je také provedení bibliografie (chybí tečky, formátování, dokonce chybějící název „Davidson, I. 2003.“, “Fenk-Oczlon, Fenk.”

vydavatel "Dreisma" a místa vydání, atd.)

Hodnocení práce

Jakkoli má práce po stránce provedení zřejmé nedostatky, její přínos zdaleka přesahuje očekávání, jež má naplňovat: pohled na celý problém se vymyká prosté syntéze existujících názorů a lze-li váhat, zda je po argumentační stránce myšlenka dobře prezentována, je chvályhodné, že se autorka nechce spokojit s pasivní rolí kompilátora a usiluje o vlastní pohled. Práci rozhodně k obhajobě doporučuji.

Jan Bičovský, Ph.D.

28.8.2013.